

4.4 การจัดการเลี้ยงดูแพะ-แกะ

4.4.1 การเลี้ยงดูลูกแพะระยะคนนมและการหย่านม

โดยทั่วไปลูกแพะแรกเกิดมีน้ำหนักประมาณ 2.5 กิโลกรัม เพศผู้จะหนักกว่าเพศเมียเล็กน้อย ร่ายที่มีน้ำหนักแรกเกิดน้อยจะอ่อนแอ ต้องช่วยเหลือดูแลอย่างใกล้ชิด สัปดาห์แรกให้แยกแม่และลูกออกจากกันทั้งกลางวันกลางคืน ถึงเวลากินนมค่อยอยู่ร่วมกัน เพราะแม่แพะอาจนอนทับลูกได้ (ภาพที่ 6.14-6.15) อัตราการเจริญเติบโตของลูกแพะในระยะคนนมประมาณวันละ 200 กรัม

ภาพที่ 6.14 แสดงแบบคอกเลี้ยงแม่และลูก ให้แยกจากกันโดยเด็ดขาดอย่างน้อย 7 วัน

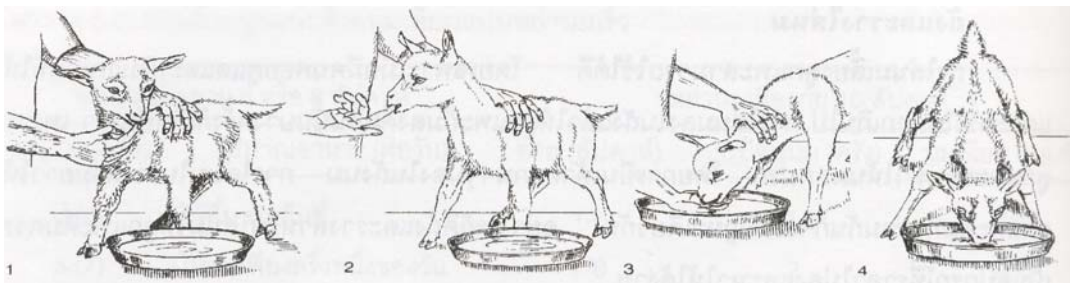
ที่มา: Little Mountain Steel Fabrication (2012)

ภาพที่ 6.15 แสดงคอกเลี้ยงลูกแพะอ่อน

ที่มา: Elliesdairy.blogspot.com (2012)

ถ้าแม่แพะตายเราสามารถผสมนมเหลืองเทียมมาใช้เลี้ยงลูก 3-5 วัน แรกได้ โดยฝึกให้ลูกแพะดูดนมจากขวดหรือกินจากจานหรือกระป๋องซึ่งทำได้ไม่ยาก (ภาพที่ 6.16-6.17) นำนมที่ใช้เลี้ยงแพะต้องอุ่นก่อนทุกครั้ง (อุณหภูมิ 40-60 องศาเซลเซียส) ในระยะอายุแรกเกิดถึง 3 สัปดาห์ ให้กินนมวันละ 4 ครั้ง แล้วค่อยๆ ลดลงเหลือวันละ 2 ครั้ง โดยธรรมชาตินมแพะดีกว่านมโคหรือกระบือ นั่นคือนมแพะมีคุณสมบัติใกล้เคียงนมคนมาก แต่ในบางครั้งเราก็สามารถใช้นมโคเลี้ยงลูกแพะได้ (นมโคเจอร์ซี่ไม่เหมาะที่จะใช้เลี้ยงแพะ เพราะมีโมเลกุลของไขมันนมใหญ่เกินไป ทำให้ย่อยยาก) ลูกแพะจะเริ่มกินอาหารขึ้นได้เมื่ออายุประมาณ 3 สัปดาห์

ภาพที่ 6.16 แสดงวิธีฝึกให้ลูกแพะดูดนมจากถัง

ที่มา: บุญเสริม (2546)

ภาพที่ 6.17 แสดงวิธีการให้นมลูกแพะแบบป้อนด้วยขวด

ที่มา: สิกุน (2550)

ลูกแพะที่ไม่ใช้ทำพันธุ์ควรตอนตั้งแต่อายุ 2-4 สัปดาห์ (อย่างช้าไม่ควรเกิน 2 เดือน) นิยมใช้วิธีผ่าเอาลูกอณฑะออก ควรทำในตอนเช้าที่มีอากาศเย็นจะทำให้เสียเลือดน้อย นอกจากนี้อาจใช้วิธีหนีบด้วยคีมหนีบ (Burdizzo) หรือใช้ยางรัด

ถ่ายพยาธิตัวกลมครั้งแรกเมื่ออายุ 8 สัปดาห์ หรือ 2 เดือน

อายุ 3 เดือน (ภาพที่ 5.8) หย่านมลูกแพะได้ สอนให้แพะรู้จักกินอาหารเสริม และเสริมแร่ธาตุในอาหารด้วย

ซึ่งการหย่านมมีขั้นตอนควรปฏิบัติ ดังนี้

ก. แยกลูกเพศผู้และเพศเมียออกจากกันเป็นสองกลุ่ม เพื่อป้องกันไม่ให้ผสมพันธุ์กันเองก่อนถึงช่วงอายุที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้แพะกระแสรุ่น ลูกแพะเพศเมียเลี้ยงร่วมกับฝูงแม่พันธุ์ได้เมื่อสาวเต็มก็คือ อายุ 10-12 เดือนจึงผสมพันธุ์

ข. ถ่ายพยาธิภายนอกจำพวก หมัด เหา ไร เห็บฯ

ค. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย โรคคอบวม และโรคอื่น ๆ ตามคำแนะนำของสัตวแพทย์

4.4.2 การจัดการเลี้ยงดูแพะ-แกะช่วงวัยเจริญพันธุ์

วัยเจริญพันธุ์ หมายถึง ช่วงอายุการเป็นหนุ่มสาว (อายุประมาณ 3-8 เดือน) ช่วงนี้ควรจะให้เลี้ยงแพะแกะด้วยอาหารคุณภาพดี และเพียงพอต่อการเจริญเติบโต ควรจะมีการถ่ายพยาธิอย่างสม่ำเสมอ ฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย โรคคอบวม ทุก ๆ 6 เดือน

แพะและแกะจะแสดงการเป็นสัดเมื่ออายุประมาณ 3-4 เดือน ตัวเมียจะเป็นสัดยอมให้ตัวผู้ขึ้นทับผสมพันธุ์ได้ แต่ในระยะนี้ร่างกายมักจะไม่มีความพร้อมในการผสมพันธุ์ทั้งเพศผู้และเพศเมีย เนื่องจากร่างกายยังเจริญเติบโตไม่เต็มที่ ทั้งกายวิภาคและสรีรวิทยา หากทำการผสมเมื่ออายุยังน้อยอาจส่งผลให้แพะแกะแคะแกระได้ โดยเฉพาะเพศเมีย

แพะ-แกะสาวที่อายุน้อยเมื่อผสมพันธุ์และตั้งท้องแล้ว ตัวแม่จะต้องการอาหารส่วนหนึ่งเพื่อการเจริญเติบโตด้านโครงสร้าง ขณะเดียวกันจะต้องใช้เพื่อการเจริญของลูกสัตว์ในท้องและเพื่อพัฒนาระบบเต้านมเพื่อเตรียมสำหรับลูกเมื่อให้กำเนิด เป็นสาเหตุให้เมื่อคลอดลูกออกมาแล้ว แม่แพะ-แกะก็อาจมีน้ำมน้อย ทำให้ลูกที่เกิดมาตัวเล็ก แคะแกระ อ่อนแอและตายในที่สุด

การป้องกันแพะ-แกะผสมพันธุ์ก่อนอายุที่สมควรจึงควรแยกแพะแกะที่อายุน้อย คือ อายุประมาณ 3-4 เดือน ออกจากฝูงพ่อ-แม่พันธุ์ และเมื่อแยกแพะ-แกะที่อายุน้อยออกจากฝูงพ่อ-แม่พันธุ์แล้ว จะต้องแยกเพศผู้และเพศเมียออกจากกันอีกด้วย เพื่อให้การผสมพันธุ์เป็นไปตามแผนการจัดการฟาร์ม

สรุปได้ว่า ควรแยกลูกตัวเมียออกไปเลี้ยงเฉพาะในคอกตัวเมีย และแพะ-แกะที่เป็นสาวควร จะได้รับการผสมเมื่ออายุประมาณ 8-10 เดือน (หรือน้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 16 กิโลกรัม) ส่วนพ่อพันธุ์ ควรใช้ผสมพันธุ์เมื่ออายุประมาณ 10 เดือนขึ้นไป

4.4.3 การเลี้ยงแพะ-แกะขุน

การขุนแพะที่เกษตรกรนิยมปฏิบัติกัน มี 2 ประเภท (สุชาติ, 2532; นครินทร์, 2554)

ก. ขุนในคอก วิธีนี้ใช้พื้นที่น้อย โดยตัดหญ้า/กระถินให้กิน โดยเน้นให้กินกระถินเป็นพิเศษ เพราะมีโปรตีนสูง พร้อมกับให้หญ้าเป็นปกติ แพะ-แกะสามารถเจริญเติบโตได้ดี เกษตรกรที่ขุนวิธีนี้สามารถเพิ่มน้ำหนักแพะ-แกะ ได้ประมาณ 1-2 กิโลกรัม/เดือน

ข. เลี้ยงขุนแบบไล่ทุ่ง เกษตรกรมีการปฏิบัติดังนี้ คือ ซื่อแพะ-แกะที่มีอายุใกล้เคียงกันมาเลี้ยงเป็นชุด ๆ วิธีนี้สามารถเพิ่มน้ำหนักได้ประมาณ 2-3 กิโลกรัม/เดือน

ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ จะเลือกที่จะทำการขุนแบบไล่ทุ่งมากกว่า แต่การขุนลักษณะแบบไล่ทุ่งนี้เกษตรกรจะต้องมีพื้นที่และหญ้าที่มีคุณภาพมากเพียงพอกับปริมาณแพะ-แกะ

การขุนแพะ-แกะของเกษตรกรโดยทั่วไปจะมีการเสริมอาหารชั้นน้อยมาก หากมีการเสริมก็จะให้ไม่เกิน 1% ของน้ำหนักตัว (ภาพที่ 6.18-6.19)

ปัญหาที่เกษตรกรมักพบ เมื่อเลี้ยงแพะ-แกะขุน

ก. แพะ แกะที่จะนำมาขุนขาดแคลน เนื่องจากแพะ-แกะรุ่นในช่วงอายุที่เหมาะสมสำหรับขุนมีปริมาณน้อยกว่าความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงขุน ปัจจุบันเกษตรกรที่เลี้ยงแพะ-แกะขุนมีปริมาณมากทำให้หาแพะ-แกะเข้าขุนได้ยาก

ข. ปัญหาเกี่ยวกับแหล่งและราคาอาหารเสริม สำหรับแพะ-แกะ เนื่องจากปัจจุบันมีการใช้อาหารสัตว์ในปริมาณมาก ทำให้อาหารสัตว์ในท้องตลาดมีราคาสูง เมื่อนำมาเสริมให้แพะ-แกะก็มีผลให้ต้นทุนการขุนแพะ-แกะเพิ่มสูงขึ้นตาม ทำให้เกษตรกรมีความเสี่ยงต่อการขาดทุนได้

ภาพที่ 6.18 แสดงวิธีการเลี้ยงแพะ-แกะขุนในคอก

ที่มา: ไทยฟีดคอตเน็ต (2551)

ภาพที่ 6.19 แสดงวิธีการเลี้ยงแพะ-แกะขุนในแปลง

ที่มา: บล็อกแกงคอตคอม (2553)

4.4.4 การเลี้ยงแพะพ่อพันธุ์ (Buck)

ลูกแพะ-แกะที่คัดไว้ทำพันธุ์จะต้องดูแลให้อาหารอย่างดี เมื่ออายุครบ 3 เดือน ต้องแยกลูกตัวผู้ออกไปต่างหากเพื่อป้องกันการผสมก่อนวัยอันควร เมื่อครบ 10 เดือน (ภาพที่ 6.20-6.21) จึงจะใช้แพะ-แกะหนุ่มเพื่อการผสมพันธุ์ โดย แพะ-แกะหนุ่มอายุ น้อยกว่า 1 ปี ต่อแม่พันธุ์ 10–15 ตัว โดยผสมประมาณ 2 ครั้ง/สัปดาห์ ถ้าพ่อพันธุ์อายุ มากกว่า 1 ปี จะใช้ผสมแม่พันธุ์ได้ 20–30 ตัว อาจผสมได้ทุกวัน ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของพ่อพันธุ์ (อาจสูงถึง 1:50-100 ตัว แต่ไม่จำเป็นไม่ควรมากขนาดนี้) พ่อแพะ-แกะต้องการพื้นที่กว้าง ๆ สำหรับออกกำลังกายเมื่อไม่ได้คุมฝูง เพื่อไม่ให้อ้วนอ้วนเกินไป

ภาพที่ 6.20 แสดงพ่อแพะอายุ 10 เดือน

ที่มา: Glendalon group (n.d.)

ภาพที่ 6.21 แสดงฟอแกะอายุ 10 เดือน

ที่มา: Three Willows Ranch (n.d.)